

Ocene in poročila

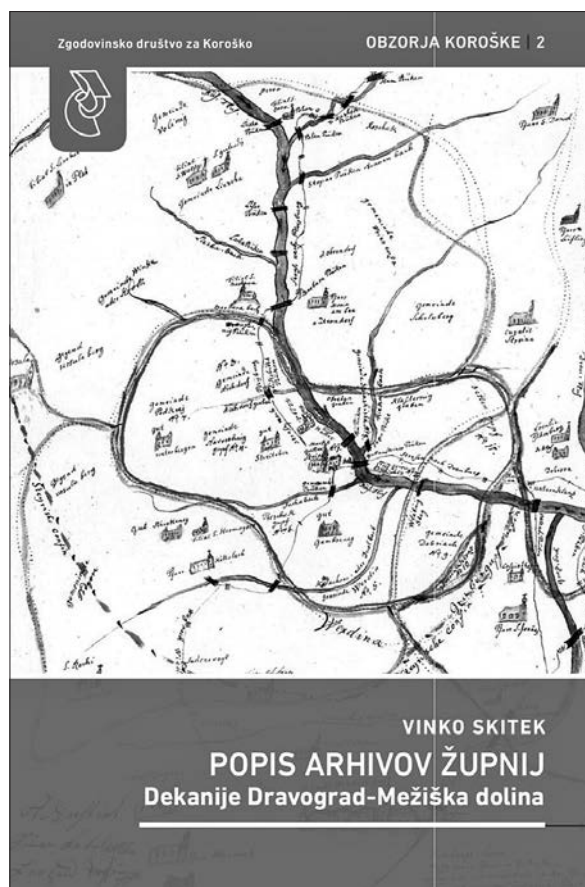
Vinko Skitek: Popis arhivov župnij Dekanije Dravograd-Mežiška dolina (elektronska izdaja). Ravne na Koroškem: Zgodovinsko društvo za Koroško, 2018, 490 strani (Obzorja Koroške, 2).

Vinko Skitek: Guštanj in Kotlje skozi srednji in zgodnji novi vek. Ravne na Koroškem: Zgodovinsko društvo za Koroško, 2019, 304 strani (Obzorja Koroške, 3).

Pri zbirki *Obzorja Koroške* je leta 2018 v elektronski obliki izšel *Popis arhivov župnij Dekanije Dravograd-Mežiška dolina*.¹ Pri isti zbirki je dve leti kasneje izšla tudi znanstvena monografija *Guštanj in Kotlje skozi srednji in zgodnji novi vek*. Avtor obojega je Vinko Skitek, arhivist, član Zgodovinskega društva za Koroško, zaposlen v mariborskem Pokrajinskem arhivu, natančneje v njegovi enoti za Koroško (na Ravnah na Koroškem). Skitek je doktoriral leta 2016 z doktorsko disertacijo *Delovanje nemškega okupatorja v Mežiški dolini med letoma 1941 in 1945*. Primarno se ukvarja z zgodovino območja slovenske Koroške, in sicer skozi daljše časovno obdobje – namreč med 16. in 20. stoletjem.

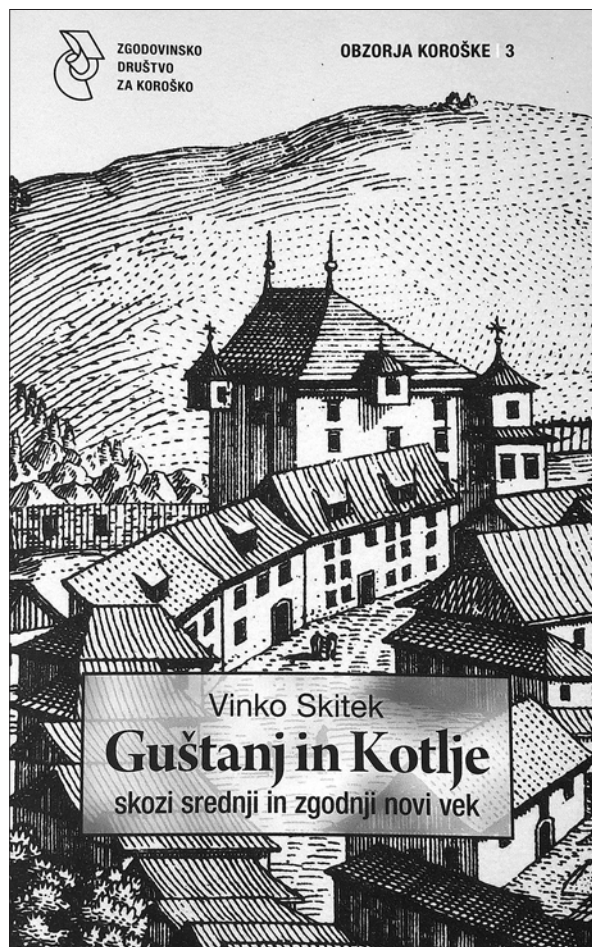
Pri Skitkovem prvem delu (nastajalo je v letih 2016 in 2017) gre za popis in ureditev arhivov 13 župnij dekanije Dravograd-Mežiška dolina. Zraven spada še arhiv dekanijskega urada ter knjižnično gradivo v župniji Prevalje. Gradivo obsega skupaj 301 škatlo, v nekaj primerih pa sega celo v dobo protestantizma. Treba je povedati, da je Skitek šele drugi zgodovinar, ki se je lotil popisovanja arhivskega gradiva za območje slovenske Koroške. Gradivo iz župnij Mežica in Sentanel je že leta 2000 popisal arhivist Marijan Gerdej, zato Skitek teh dveh župnij ni vključil v svoj popis. Urejanje dotičnega arhivskega gradiva se je sicer začelo s povabilom črneškega župnika, zatem pa se je nadaljevalo še v ostalih župnijah. Najprej je bil opravljen pregled in razporeditev dokumentov po vsebini, in sicer glede na naslednje kategorije: premoženjskopravne zadeve, pastoralne zadeve, matične zadeve (splošno), matične zadeve (poročni spisi), matične zadeve (mrliški ogleadni listi), šolstvo, osebnosti/duhovniki. Znotraj vsakega po-

¹ http://zdk.si/wp-content/uploads/2018/05/popis_arhivov_zupnij-1.pdf

dročja so bili dokumenti razvrščeni po kronološkem vrstnem redu.

Na prvo mesto je Skitek v svojem delu postavil arhiv dekanijskega urada Dravograd-Mežiška dolina, jedro pričujočega dela pa predstavlja popis arhivskega gradiva iz koroških župnij. Pri tem je šlo za župnije Črna na Koroškem, Črneče, (proštija) Dravograd, Javorje, Koprivna, Kotlje, Libeliče, Ojstrica nad Dravogradom, Prevalje, Ravne na Koroškem, Strojna, Sv. Peter na Kronske gori (del tega gradiva je shranjen v Koroškem pokrajinskem muzeju na Ravnah) ter Šentjanž. Na zadnjem mestu je že omenjeno knjižnično gradivo na Prevaljah. Že v uvodnem poglavju je Skitek podal tudi informacije glede dostopnosti gradiva, orisal razvoj cerkvene uprave omenjenih župnij ter celo dodal kratek slovarček z razlago nekaterih pojmov, ki bo bodočim raziskovalcem gotovo koristil.

Na začetku vsakega od naslednjih poglavij je avtor opredelil čas nastanka arhivskega gradiva, njegov obseg (v tekočih metrih), obseg (v arhivskih škatlah), vrsti arhivskega gradiva, natančen opis nastanka gradiva (historiat) ter slednjič jezik in pisavo, v katerem je gradivo napisano. Sledi natančen in pregleden popis vsebine škatel in posameznih dokumentov, kar bo bodočim raziskovalcem znatno olajšalo delo. Gre seveda le za popis. Gradivo samo se še zmerom hrani v prostorih obravnavnih župnij. S popisom knjižnega gradiva župnije Prevalje se delo konča. Čeprav bi bralcu pri uporabi dela še kako prav prišlo tudi imensko ali/in krajevno kazalo, tega ob koncu ne najdemo. Kljub temu je treba reči, da je delo zelo uporabno, še posebej, ker je avtor – vsaj kar se tiče gradiva po omejenih župnijah – dobesedno oral ledino.

Skitkova monografija *Guštanj in Kotlje skozi srednji in zgodnji novi vek* je drugačne vrste besedilo. Gre za podrobno zgodovino srednjeveškega Guštanja (današnjih Raven) in njegove okolice. V izdelavo celotnega besedila s prilogami je Skitek očitno vložil ogromno dela in časa. Njegovo besedilo je tako opremljeno s številnim slikovnim gradivom, tabelami, seznamom virov in literature ter krajevnim in osebnim kazalom. Ne gre torej le za obravnavo kraja samega, temveč tudi za gradove v trgu in okoli-

ci, gospostvo Guštanj, opis prizadevanj posameznih plemičev in drugih gosposčin za pridobitev pravice do lastnega sodišča, trško sodišče in oblasti, grb trga Guštanj ter grbe domačih plemiških rodbin (Guštanjski, Gačnik/Schlangenburg ter Pauer/Bauer). Skitek v posebnem poglavju obravnava podložnike guštanjskega urada, razdeljenega na več poduradov oz. revirjev, kot so jih poimenovali v urbarjih. V istem poglavju preuči različne dajatve podložnikov glede na urbarje iz različnih let, in sicer 1524, 1570, 1571 ter 1588.

Zatem Skitek piše o razmerah v Kotljah (jugovzhodno od Guštanja). Najprej povzame krajevno zgodovino, zatem pa obravnava podelitve in prodaje raznih tamkajšnjih posesti, natančneje na območju Kotelj, Brdinj, Selovca in Križnega vrha. Nekaj vrstic nameni tudi koteljskim podložnikom. Ti so po njegovih ugotovitvah imeli nekatere posebne ugodnosti. Tako so lahko svobodno zapustili svoje kmetije, upravitelj koteljskega urada pa je v takem primeru prejel le 60 pfenigov.

Naslednje poglavje je namenjeno župniji Guštanj. Skitek povzame njeno zgodovino, nato pa se posveti kupoprodajnim listinam v zvezi z njo, sporu s pliberško gosposčino glede ribolovnih pravic, podložnikom guštanjske župnije ter tamkajšnjim duhovnikom in duhovnim poklicem skozi zgodovino. Kot ugotavlja, so v župniji obstajale tudi tri bratovščine, in sicer bratovščina sv. Rešnjega telesa, bratovščina Naše ljube Gospe in sv. Barbare ter bratovščina sv. Nikolaja. Zatem se avtor posveti ohranjeni srednjeveški oziroma poznosrednjeveški sakralni kulturni dediščini. Že na samem začetku poglavja pove, da v naslednjih vrsticah ne bo šlo za klasični zgodovinski oz. umetnostnozgodovinski popis cerkva, temveč bo pri cerkvenih objektih izpostavljena njihova pojavnost v srednjeveških dokumentih. Nato so dodane še tiste njihove značilnosti, na podlagi katerih jih sploh lahko uvrstimo med srednjeveške oziroma poznosrednjeveške objekte. Avtor obravnava cerkev Device Marije na jezeru, cerkev sv. Egidija, cerkev sv. Antona Puščavnika, cerkev sv. Barbare v Zagradu, cerkev sv. Janeza Krstnika na Poljani, cerkev sv. Volbenka na Lešah, cerkev sv. Ane na Lešah in cerkev sv. Lenarta na Platu. Posebno pozornost nameni še grbom v cerkvi sv. Egidija.

Podobno poglavje je napisano tudi o vikariatu v Kotljah. Skitek najprej obravnava njegovo zgodovino, zatem pa posamezne cerkve: cerkev sv. Marjete Antiohijske, cerkev sv. Mohorja in Fortunata, cerkev sv. Roka in Boštjana na Selah, cerkev sv. Neže na Vrhah ter cerkev sv. Frančiška (kot piše avtor, gre verjetno za Frančiška Asiškega) na Strčkovem britofu. Vse našete cerkve obstajajo (z izjemo zadnje) še dandanes.

Po sklepnem poglavju sledijo – kot že rečeno – sezname arhivskih virov, objavljenih virov, literature, internetnega gradiva, ustnih virov ter slike nekaterih

pomembnejših listin, grbov in pečatov. Kot zaključuje avtor, je predvsem raziskava arhivskega gradiva med drugim pokazala, da so nekateri guštanjski dvorci, za katere se je domnevalo, da so nastali šele v 16. stoletju, dejansko precej starejši. Prav tako je arhivsko gradivo razkrilo pestro dogajanje v guštanjskem trgu. Tam je Skitek odkril obstoj prvih cehov že leta 1609, dopušča pa tudi možnost, da so cehovska združenja obstajala že prej. Moramo se torej strinjati z recenzentoma Janezom Höflerjem in Tonetom Ravnikarjem, da je Skitek z neumornimi raziskavami do tedaj neznanega arhivskega arhiva v Celovcu, Vidmu (Udine), Gradcu, Mariboru in Ljubljani (skupaj z župnijskimi arhivi v Libeličah, Kotljah in na Prevaljah) razkril mnoge nove dragocene zgodovinske podatke in si zaradi tega zasluži vso pohvalo. Slovenska Koroška je s pričujočo monografijo dobila izvrstno in celovito študijo.

Skitkove raziskave so še toliko pomembnejše zaradi dejstva, da se je o starejši zgodovini Koroške, ki je po plebiscitu leta 1920 ostala na slovenski (jugoslo-

vanski) strani meje, pisalo izredno malo. Medtem ko avstrijski zgodovinarji dogajanja na slovenski strani meje niso podrobneje preučevali, je bilo slovenskih zgodovinarjev, ki bi pisali na to temo, le za vzorec. Kot prvega je treba izpostaviti Matjaža Bizjaka, ki je leta 2008 pisal o teritorialno-posestnem razvoju gospostva Pliberk. Omenjeno besedilo se je nanašalo tudi na slovensko ozemlje. Drugi je leta 2011 o tem pisal Martin Bele, in sicer v svojem delu o rodbini Trušenjskih in njenih posestvih. Oba prispevka sta izšla ravno v *Kroniki*. Pred kratkim (leta 2018) je izšla tudi knjiga Toneta Ravnikarja z naslovom *Slovenij Gradec v srednjem veku*, ki se je prav tako dotikala dogajanja na današnjem slovenskem Koroškem. Ob vsem povedanem je Skitkovo delo še toliko bolj dragocen prispevek k raziskavam starejše zgodovine slovenske Koroške, ki bo v veliko pomoč kasnejšim raziskovalcem.

Martin Bele